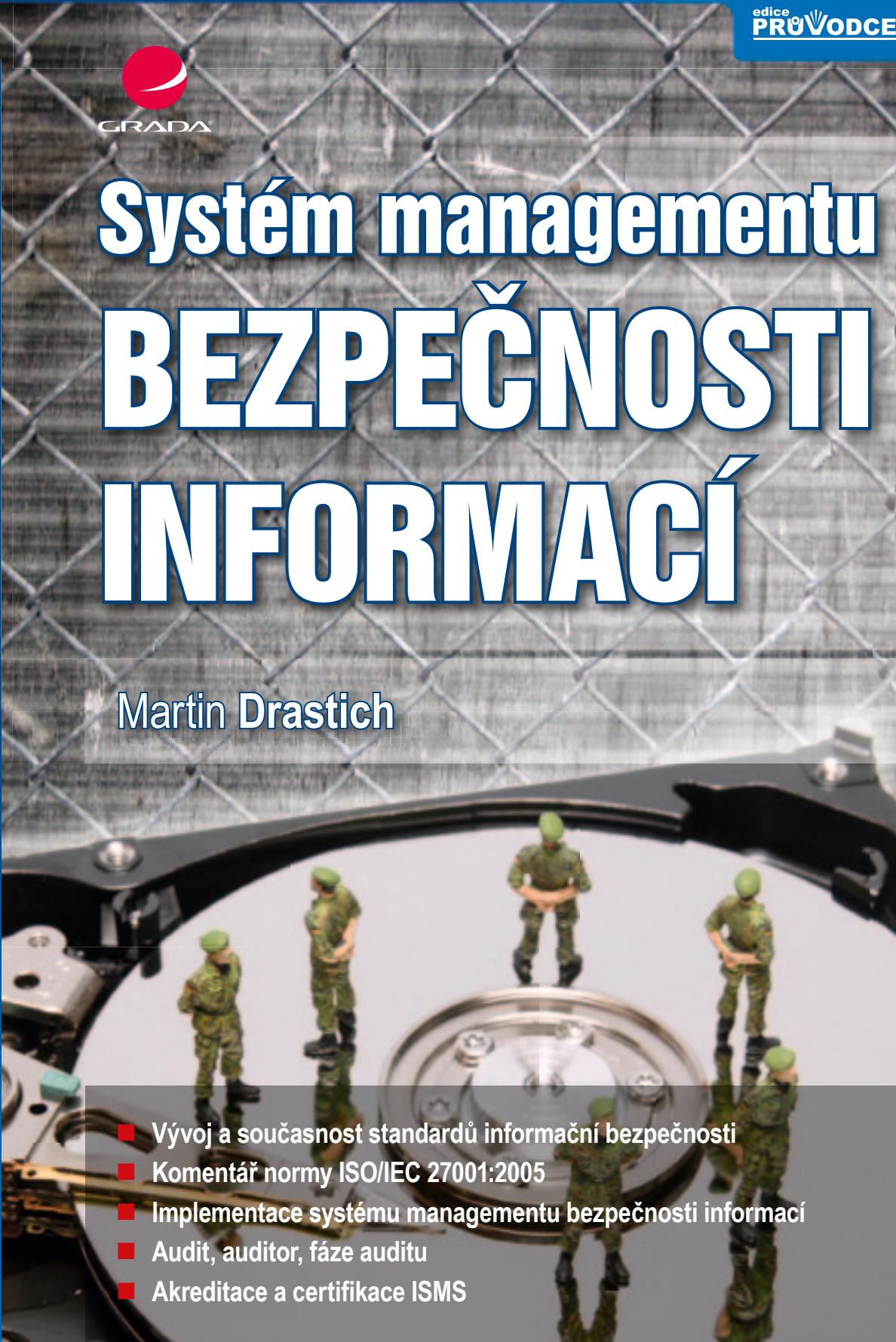

Systém managementu **BEZPEČNOSTI INFORMACÍ**

Martin Drastich

-
- Vývoj a současnost standardů informační bezpečnosti
 - Komentář normy ISO/IEC 27001:2005
 - Implementace systému managementu bezpečnosti informací
 - Audit, auditor, fáze auditu
 - Akreditace a certifikace ISMS

Systém managementu **BEZPEČNOSTI INFORMACÍ**

Martin Drastich

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestrně stíháno**.

Systém managementu bezpečnosti informací

Martin Drastich

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
jako svou 4654. publikaci

Recenzoval Doc. Mgr. Roman Jašek, Ph.D.
Odpovědný redaktor Ing. Pavel Němeček
Sazba Tomáš Brejcha
Počet stran 128
První vydání, Praha 2011

© Grada Publishing, a.s., 2011

V knize použité názvy programových produktů, firem apod. mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

Vytiskla Tiskárna PROTISK, s.r.o., České Budějovice

ISBN 978-80-247-4251-9 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-7616-3 (elektronická verze ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-7617-0 (elektronická verze ve formátu EPUB)

Obsah

	Úvod	13
1.	ČÁST I.: Geneze vývoje a současnost standardů informační bezpečnosti	15
1.	Vývoj informační bezpečnosti	
	1.1 Historie v souvislostech	16
	1.1.1 Období do konce 80. let	16
	1.1.2 Období 90. let	16
	1.1.3 Hodnocení úrovně bezpečnosti informačních systémů	17
	1.1.4 Globalizace a úrovně bezpečnosti	18
	1.2 Současný stav informační bezpečnosti	18
	1.2.1 Standardizace informační bezpečnosti	19
	1.2.2 Průzkum stavu informační bezpečnosti v České republice	20
	1.3 Důvody zavedení systému managementu bezpečnosti informací	21
2.	Normy řady ČSN ISO/IEC 2700x	
	2.1 Struktura norem řady ISO 2700x	23
	2.1.1 ISO 27001 – Specifikace pro systémy řízení bezpečnosti informací	23
	2.1.2 ISO 27002 – Návod na implementaci opatření	23
	2.1.3 ISO 27003 – Návod na zavedení ISMS v souladu s ISO/IEC 27001:2005 ..	24
	2.1.4 ISO 27004 – Metriky ISMS	24
	2.1.5 ISO 27005 – Management rizik bezpečnosti informací	24
	2.1.6 ISO 27006 – Návod na implementaci opatření	24
	2.1.7 ISO 27008 – Doporučení pro auditování ISMS tzv. „technický audit“ ..	24
	2.1.8 ISO 27799 – Informační bezpečnost ve zdravotnictví	25
	2.2 Připravované normy	25
3.	ČÁST II.: ISO/IEC 27001:2005	27
3.	Obsah normy ISO/IEC 27001:2005	
	3.1 Cíle normy	28
	3.2 Procesní model ISMS	28
	3.2.1 Plánuj	29
	3.2.2 Dělej	29
	3.2.3 Kontroluj	30
	3.2.4 Jednej	30
	3.3 Povinná dokumentace	30

4.

Odpovědnost, audit, přezkoumání a zlepšování

4.1 Odpovědnost managementu	32
4.1.1 Osobní závazek vedení	32
4.1.2 Řízení zdrojů	32
4.1.3 Školení, informovanost a odborná způsobilost	32
4.2 Interní audity ISMS	33
4.3 Přezkoumání systému managementu ISMS	33
4.3.1 Všeobecně	33
4.3.2 Vstupy pro přezkoumání	33
4.3.3 Výstupy pro přezkoumání	33
4.4 Zlepšování ISMS	34
4.4.1 Neustále zlepšování	34
4.4.2 Opatření k nápravě	34
4.4.3 Preventivní opatření	34

5. 6.

Bezpečnostní politika

5.1 Politika bezpečnosti informací	35
5.1.1 Dokument bezpečnostní politiky informací	35
5.1.2 Přezkoumání bezpečnostní politiky informací	35

Organizace bezpečnosti informací

6.1 Vnitřní organizace	37
6.1.1 Závazek vedení organizace směrem ISMS	37
6.1.2 Koordinace bezpečnosti informací	37
6.1.3 Přidělení odpovědnosti v oblasti bezpečnosti informací	37
6.1.4 Schvalovací proces pro prostředky zpracování informací	38
6.1.5 Ujednání o ochraně důvěrných informací	38
6.1.6 Kontakt s orgány veřejné správy	38
6.1.7 Kontakty se speciálními zájmovými skupinami	38
6.1.8 Nezávislé přezkoumání bezpečnosti informací	39
6.2 Externí subjekty, partneři	39
6.2.1 Identifikace rizik vyplývajících z přístupu externích subjektů	39
6.2.2 Bezpečnostní požadavky pro přístup klientů	39
6.2.3 Zohlednění bezpečnostních požadavků v dohodách s třetí stranou ...	40

7.

Řízení aktiv

7.1 Odpovědnost za aktiva	41
7.1.1 Evidence aktiv	41
7.1.2 Vlastnictví aktiv	41
7.1.3 Přijatelné využívání aktiv	41
7.2 Klasifikace informací	42
7.2.1 Doporučení pro klasifikaci	42
7.2.2 Označování a zpracování informací	42

8.

Bezpečnost z hlediska lidských zdrojů

8.1 Před vznikem pracovního vztahu	43
8.1.1 Role a odpovědnosti	43
8.1.2 Prověřování osob	43
8.1.3 Podmínky a požadavky při výkonu pracovní činnosti	43
8.2 Během pracovního procesu	44
8.2.1 Odpovědnosti vedoucích pracovníků	44
8.2.2 Bezpečnostní povědomí, vzdělání a výcvik	44
8.2.3 Disciplinární řízení	44
8.3 Ukončení nebo změna pracovního vztahu	45
8.3.1 Odpovědnost při ukončování pracovního vztahu	45
8.3.2 Navrácení zapůjčených aktiv	45
8.3.3 Odebrání přístupových práv	45

9.

Fyzická bezpečnost a bezpečnost prostředí

9.1 Zabezpečení prostoru	46
9.1.1 Fyzický bezpečnostní perimetru	46
9.1.2 Fyzické kontroly vstupu osob	46
9.1.3 Zabezpečení kanceláří, místnosti a prostředků	46
9.1.4 Ochrana před hrozbami vnějšku a prostředí	47
9.1.5 Práce v zabezpečených oblastech	47
9.1.6 Veřejný přístup, prostory pro nakládku a vykládku	47
9.2 Bezpečnost zařízení	47
9.2.1 Umístění zařízení a jeho ochrana	47
9.2.2 Podpůrná zařízení, dodávky energie	48
9.2.3 Bezpečnost kabelových rozvodů	48
9.2.4 Údržba zařízení	48
9.2.5 Bezpečnost zařízení používané mimo prostory organizace	48
9.2.6 Bezpečná likvidace nebo opakované použití zařízení	48
9.2.7 Odstranění a přemístění majetku	49

10.

Řízení komunikací a řízení provozu

10.1 Provozní postupy a odpovědnost	50
10.1.1 Dokumentace provozních postupů	50
10.1.2 Řízení změn	50
10.1.3 Oddělení povinností	50
10.1.4 Oddělení vývoje, testování a provozu	51
10.2 Řízení dodávek služeb třetích stran	51
10.2.1 Dodávky služeb	51
10.2.2 Monitorování a přezkoumávání služeb zabezpečovaných třetí stranou	51
10.2.3 Řízení změn ve službách zabezpečovaných třetími stranami	51
10.3 Plánování a přejímání informačních systémů	52
10.3.1 Řízení kapacit a kapacitní plánování	52

11.

Řízení přístupu

11.1 Požadavky na řízení přístupu	59
11.1.1 Politika řízení přístupu	59
11.2 Řízení přístupu uživatelů	59
11.2.1 Registrace uživatele	59
11.2.2 Řízení privilegovaného přístupu	60
11.2.3 Správa uživatelských hesel	60
11.2.4 Přezkoumání přístupových práv uživatelů	60
11.3 Odgovědnosti uživatelů	60
11.3.1 Používání hesel	60
11.3.2 Neobsluhovaná zařízení uživatelů	61
11.3.3 Zásada prázdného stolu a prázdné obrazovky	61

10.3.2 Přejímání systémů	52
10.4 Ochrana proti škodlivým programům a mobilním kódům	52
10.4.1 Opatření na ochranu proti škodlivým programům	52
10.4.2 Opatření na ochranu proti mobilním kódům	53
10.5 Zálohování	53
10.5.1 Zálohování informací	53
10.6 Správa bezpečnosti sítě	53
10.6.1 Sítová opatření	53
10.6.2 Bezpečnost sítových služeb	54
10.7 Bezpečnost při zacházení s médií	54
10.7.1 Správa výměnných počítačových médií	54
10.7.2 Likvidace médií	54
10.7.3 Postupy pro manipulaci s informacemi	54
10.7.4 Bezpečnost systémové dokumentace	55
10.8 Výměna informací	55
10.8.1 Postupy a politiky při výměně informací a programů	55
10.8.2 Dohody o výměně informací a programů	55
10.8.3 Bezpečnost médií při přepravě	56
10.8.4 Elektronické zasílání zpráv	56
10.8.5 Informační systémy organizace	56
10.9 Služby elektronického obchodu	56
10.9.1 Elektronický obchod	56
10.9.2 On-line transakce	57
10.9.3 Veřejně přístupné informace	57
10.10 Monitorování	57
10.10.1 Pořizování auditních záznamů	57
10.10.2 Monitorování používání systému	57
10.10.3 Ochrana vytvořených záznamů	58
10.10.4 Administrátorský a operátorský deník	58
10.10.5 Záznam o selhání	58
10.10.6 Synchronizace hodin	58

12.

11.4 Řízení přístupu k síti	61
11.4.1 Politika užívání sítových služeb	61
11.4.2 Autentizace uživatele pro externí připojení	61
11.4.3 Identifikace zařízení v sítích	62
11.4.4 Ochrana portů pro vzdálenou diagnostiku a konfiguraci	62
11.4.5 Princip oddělení skupin v sítích	62
11.4.6 Řízení sítových spojení	62
11.4.7 Řízení směrování sítí	62
11.5 Řízení přístupu k operačnímu systému	62
11.5.1 Bezpečné postupy připojení	63
11.5.2 Identifikace a autentizace uživatelů	63
11.5.3 Systém správ hesel	63
11.5.4 Použití systémových nástrojů	63
11.5.5 Časové omezení relace	63
11.5.6 Časové omezení spojení	64
11.6 Řízení přístupu k aplikacím a informacím	64
11.6.1 Omezení přístupu k informacím	64
11.6.2 Oddělení citlivých systémů	64
11.7 Mobilní výpočetní zařízení a práce na dálku	64
11.7.1 Mobilní výpočetní zařízení a sdělovací technika	64
11.7.2 Práce na dálku	65
Sběr dat, vývoj a údržba informačních systémů	
12.1 Požadavky na bezpečnost informačních systémů	66
12.1.1 Analýza a specifikace požadavků na bezpečnost	66
12.2 Správný postup zpracování v aplikacích	66
12.2.1 Validace vstupních dat	66
12.2.2 Kontrola a řízení vnitřního zpracování	66
12.2.3 Celistvost zpráv	67
12.2.4 Validace výstupních dat	67
12.3 Kryptografické prostředky a opatření	67
12.3.1 Politika pro použití kryptografických prostředků a opatření	67
12.3.2 Správa klíčů	67
12.4 Bezpečnost systémových souborů	68
12.4.1 Správa provozního programového vybavení	68
12.4.2 Ochrana dat pro testování systému	68
12.4.3 Řízení přístupu do knihovny zdrojových kódů	68
12.5 Bezpečnost procesů vývoje a podpory	69
12.5.1 Postupy řízení změn	69
12.5.2 Technické přezkoumání změn operačního systému	69
12.5.3 Omezení změn programových balíků	69
12.5.4 Únik informací	69
12.5.5 Programové vybavení vyvážené externím dodavatelem	70

13.

12.6 Řízení technických zranitelností	70
12.6.1 Řízení, správa a kontrola technických zranitelností.	70
Zvládání bezpečnostních incidentů	
13.1 Hlášení bezpečnostních incidentů	71
13.1.1 Hlášení bezpečnostních události	71
13.1.2 Hlášení bezpečnostních slabin	71
13.2 Zvládání bezpečnostních incidentů a kroky k nápravě	72
13.2.1 Odpovědnosti a postupy	72
13.2.2 Ponaučení z bezpečnostních incidentů	72
13.2.3 Shromažďování důkazů	72

14.

Řízení kontinuity organizace	
14.1 Aspekty bezpečnosti informací při řízení kontinuity činnosti organizace	73
14.1.1 Zahrnutí bezpečnosti informací do procesu řízení kontinuity činnosti organizace	73
14.1.2 Kontinuita činností organizace a hodnocení rizik	73
14.1.3 Vytváření a implementace plánu kontinuity	73
14.1.4 Systém plánování kontinuity činností organizace	74
14.1.5 Testování, udržování a přezkoumávání plánu kontinuity	74

15.

Soulad a požadavky	
15.1 Soulad s právními normami	75
15.1.1 Identifikace odpovídajících předpisů	75
15.1.2 Ochrana duševního vlastnictví	75
15.1.3 Ochrana záznamů organizace	75
15.1.4 Ochrana dat a soukromí osobních údajů	76
15.1.5 Prevence zneužití prostředků pro zpracování informací	76
15.1.6 Registrace kryptografických opatření	76
15.2 Soulad s bezpečnostními politikami, normami a technická shoda	76
15.2.1 Shoda s bezpečnostními politikami a normami	76
15.2.2 Kontrola technické shody	76
15.3 Hlediska auditu informačních systémů	77
15.3.1 Opatření pro audit informačního systému	77
15.3.2 Ochrana nástrojů pro audit systému	77

ČÁST III.: Implementace

 79 |

16.

Implementace	
16.1 Rozhodnutí managementu o zavedení ISMS	80
16.2 Ustanovení rozsahu a hranice ISMS	80
16.3 Vstupní analýza	80

17.

18.

19.

16.4 Stanovení bezpečnostní politiky (politika ISMS)	82
16.5 Analýza rizik	82
16.6 Příklad harmonogramu implementace	84
16.7 Vypracování povinných dokumentů	86
16.7.1 Bezpečnostní příručka	87
16.7.2 Prohlášení o aplikovatelnosti POA	87
16.7.3 Směrnice řízení dokumentů a záznamů	87
16.7.4 Směrnice interní audity	88
16.7.5 Směrnice nápravných a preventivních opatření	88
16.8 Implementace, zavádění do praxe, školení zaměstnanců	89
16.9 Systémový audit	89
16.10 Integrované systémy řízení	90
ČÁST IV.: Audit	93

Audit

17.1 Úvod do problematiky průběhu auditu	94
17.2 Důvody, cíle a odpovědnosti auditu	95
17.3 Rozsah činností auditu	95

Auditor

18.1 Charakteristika auditora	97
18.2 Etický kodex auditora	97
18.3 Příslušný výcvik auditora	98
18.4 Techniky řízení týmu	98
18.4.1 Styly řízení auditu	99
18.4.2 Řízení auditorského skupiny	99

Fáze auditu

19.1 Fáze přípravy auditu	101
19.1.1 Etapa vstupního plánování	101
19.1.2 Předběžná prohlídka	101
19.1.3 Podrobné plánování	102
19.2 Fáze auditování	102
19.2.1 Systémy dokumentace auditu	102
19.2.2 Taktika a technika auditu	102
19.2.3 Technika dotazů	103
19.2.4 Kontrolní (check) listy	103
19.2.5 Hledání objektivních důkazů	104
19.2.6 Hledání kořenových příčin	104
19.2.7 Neshody v systému	105
19.2.8 Registrace neshod	105

20.

19.2.9 Hlášení neshod	105
19.2.10 Pozorování z auditu	106
19.3 Fáze následných opatření	106
19.3.1 Zpráva z auditu	106
19.3.2 Příprava souhrnné zprávy	106
19.3.3 Závěrečná schůzka a prezentace souhrnné zprávy	107
19.3.4 Dohoda a následná nápravná opatření	107
ČÁST V.: Akreditace a certifikace	109
Akreditace a certifikace	
20.1 Akreditace	110
20.2 Certifikace	110
20.2.1 Certifikační orgán	110
20.2.2 Pracovníci certifikačního orgánu	111
20.2.3 Provádění dozoru	111
20.2.4 Certifikace procesů	111
20.2.5 Certifikační dokument	111
20.3 Certifikační audit	112
20.3.1 První etapa certifikačního auditu	112
20.3.2 Druhá etapa certifikačního auditu	113
20.3.3 Zprávy a závěry z certifikačního auditu	113
20.4 Pravidla a postupy certifikačního orgánu	113
20.4.1 Žádost o prvotní audit a certifikace	113
20.4.2 Přezkoumání žádosti k provedení auditu	114
20.5 Certifikační stupně auditu	114
20.5.1 První stupeň auditu	114
20.5.2 Druhý stupeň auditu	115
20.5.3 Závěry z prvotního certifikačního auditu	115
20.5.4 Informace pro udělení prvotní certifikace	116
20.5.5 Dozorové činnosti	116
20.6 Udržování certifikace	116
20.7 Plánování, opakování, udělení certifikace	117
20.8 Změny v certifikačním řízení	117
Závěr	120
Bibliografie	121
Pojmy	122
Zkratky	124
Summary	125
Rejstřík	126

Úvod

Objev principů zemědělství přinesl lidstvu metodu přetváření přírodních zdrojů v bohatství, jež vyvolala první vlnu civilizačních změn. Druhá civilizační vlna přinesla tovární systém tvorby bohatství, vedla k hromadné výrobě, koncentraci průmyslu, ke snaze o vytvoření stále větších trhů a masovou spotřebu.

Po zemědělské a průmyslové revoluci jsme v současné době v období nástupu třetí revoluční vlny¹ tzv. informační revoluce. Na vlastní kůži dnes prožíváme příchod třetí velké vlny změn v dějinách. Ocitáme se tak uprostřed procesu vytváření nové společnosti tzv. informační společnosti, která s sebou přináší odlišné způsoby práce a myšlení, digitální ekonomiku, internetové bankovnictví, e-government, firemní informační systémy, technologie B2B a B2C atp.

Třetí vlna civilizačních změn je charakteristická tím, že primárním faktorem jsou informace. Mění se celá struktura společnosti. Homogenita druhé vlny je nahrazována heterogenitou třetí vlny, která si žádá stále více výměny informací mezi jejími uživateli – firmami, státními správou, finančními úřady, soudy, dalšími institucemi a v neposlední řadě mezi jednotlivci. To vyvolává znalost informačních a komunikačních technologií.

V souvislosti s používáním informačních a komunikačních technologií vystává otázka nejen pro management firem, státní organizace, ale i pro jednotlivce ohledně bezpečnosti a ochrany dat a informací. Na firemní účet (resp. u přepážky na pobočce banky), vlastní peněženku, občanský průkaz nebo cestovní pas jsme se naučili si dávat pozor, vkladní knížky bývají pečlivě uchovány, ale se za bezpečením nebo ochranou dat při využívání informačních a komunikačních technologií si již rady nevíme. Zejména firmy by si měly uvědomit, že vlastní spoustu citlivých informací o vlastní výrobě, dodavatelích, odběratelích, plánech, investicích, zaměstnancích atp.

¹ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H. *Nová civilizace. Třetí vlna a její důsledky*. Praha: Nakladatelství Dokořán, 2001; s. 15.